

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ЗАТВЕРДЖЕНО
Руслан БІЛОСКУРСЬКИЙ

« 16 » _____ 04 _____ 2026 року

ПРОГРАМА

ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ ДО АСПРАНТУРИ ЗІ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ С6 «ГЕОГРАФІЯ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»

на здобуття ступеня доктора філософії (третій (освітньо-науковий) рівень освіти)
для вступників, що мають іншу спеціальність в дипломі про вищу освіту)

ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА «ГЕОГРАФІЯ»

Схвалено вченою радою географічного факультету
протокол № 10 від 15 квітня 2026 р.

Голова вченої ради

Мирослав ЗАЯЧУК

ЧЕРНІВЦІ 2026

Розробники програми:

Валерій РУДЕНКО, доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри економічної географії та екологічного менеджменту

Мирослав ЗАЯЧУК, доктор географічних наук, доцент, декан географічного факультету

Богдан РІДУШ, доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри фізичної географії, геоморфології та палеогеографії

Василь ДЖАМАН, доктор географічних наук, професор, професор кафедри географії України та регіоналістики

Іван КОСТАЩУК, доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри географії України та регіоналістики

Жанна БУЧКО, доктор географічних наук, доцент, доцент кафедри географії та менеджменту туризму.

Гарант освітньо-наукової програми «Географія» _____ Валерій РУДЕНКО

Передмова

Програма додаткового вступного випробовування для навчання за ОНП «Географія» третього освітньо-наукового рівня розроблена відповідно до навчального плану географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та призначена для осіб, які здобули освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста або магістра та мають іншу спеціальність в дипломі про вищу освіту.

Додаткове вступне випробовування оцінюється за шкалою «зараховано», «не зараховано». Вступник, який отримав «не зараховано» до складання вступних випробувань не опускається.

Зміст програми додаткового вступного іспиту до аспірантури за спеціальністю 106 Географія.

Вступ

Програма додаткового вступного випробування передбачає перевірку знань, навичок та вмій вступників із загальної географії, що розглядає земну оболонку як єдиний і цілісний об'єкт географічної науки, як інтегровану геосферу.

Вступне випробування відбувається у вигляді екзамену, на якому кожен із вступників письмово викладає відповідь на два питання білету з різних розділів програми. На підготовку відводиться 90 хв. часу. Крім цього, після відповіді на два питання білету вступник відповідає на усне запитання, задане комісією, яке заноситься в протокол вступного іспиту.

Змістові теми:

- Вихідні теоретико-методологічні положення і постулати географії
- Земна оболонка - єдиний і цілісний об'єкт географічної науки
- Географічна оболонка - ландшафтна оболонка: ординація базових понять
- Географічне середовище. Довкілля
- Проблеми формування єдиного теоретичного ядра географічної науки
- Становлення поняття «ландшафтна оболонка Землі»
- Склад і будова ландшафтної оболонки
- Розвиток ландшафтної оболонки Землі: хронологія геосфер
- Становлення і розвиток предметних представлень географічної науки
- Сучасна трансформація предметної області географії
- Система географічних наук
- Географічний метод. Географічні процеси та відношення. Напрямки географічних досліджень ландшафтної оболонки
- Зародження ландшафтознавства.
- Концепція природних територіальних комплексів
- Ландшафтна карта - природно-географічна основа території
- Антропогенне ландшафтознавство
- Антропогенно-ландшафтні засади розселення населення та функціонально-планувальної організації міст
- Концепція геоecологічних проблем
- Концепція культурного ландшафту
- Природне середовище: зміст і функції поняття

- Природокористування
- Систематика природокористування
- Проблеми географічного вивчення природокористування
- Природо-заповідний фонд України
- Географічні дослідження для формування екологічних мереж
- Концепція регіональної екологічної мережі Українського Причорномор'я
- Територіальна організація і екологічна безпека суспільства
- Принципи еколого-економічної політики
- Напрями географічних досліджень природних ресурсів
- Проблеми класифікації природних ресурсів
- Антропогенно-техногенні навантаження на природне середовище
- Концепція каркасів антропогенно-техногенних навантажень
- Нормативно-правова база природокористування в Україні
- Територія, як унікальний та безальтернативний геопросторовий ресурс
- Понятійно-концептуальна система «земна поверхня - територія – земля»
- Оцінка ємності території
- Планування землекористування
- Територія - фундаментальна і базова категорія географії
- Геопросторова організація життєдіяльності суспільства - географічний закон
- Територіальна організація суспільства - базова концепція географічної науки
- Системно-структурна формалізація територіальної організації суспільства. Територіальні структури
- Генеральна схема планування території України - реалізація концепції територіальної організації суспільства
- Географічні концепції взаємодії суспільства і природи
- Концепція середовищезнавства. Інтернаціональна парадигма в географії
- Геоінформаційна парадигма
- Концепція сталого (збалансованого) розвитку
- Структурна перебудова світового господарства
- Нова наукова картина світу. Цивілізаційна криза суспільства
- Сучасні проблеми української географії
- Головні завдання географії на сучасному етапі
- Природничо-географічні дослідження
- Суспільно-географічні дослідження
- Еколого-географічні проблеми
- Картографічне забезпечення географічних досліджень

Рекомендована література

1. Топчієв, О. Г., Мальчикова, Д., Пилипенко, І. О., Яворська, В. В. Методологічні засади географії. Херсон: Гельветика. 2020. 366 с.
2. Шаблій О. (2015). Суспільна географія: у двох кн. Книга перша. Проблеми теорії, історії та методики дослідження. Львів, 2015. 814 с.
3. Шаблій О. (2015). Суспільна географія: у двох кн. Книга друга. Проблеми українознавства, регіоналістики і краєзнавства. Львів, 2015. 706 с.
4. Петлін В. М. Програмованість природи. Луцьк: Вежа-друк. 2021. 476 с.

5. Жупанський Я. І. Історія географії в Україні: посібник. Видання друге, доповнене. Чернівці, КВКФ «Колір-Друк, 2006. 276 с.
6. Руденко Л.Г., Бочковська А.І., Поливач К.А., Санталова С.О. Суспільно-географічні чинники формування міської мережі України (1897-2022 рр.). Український географічний журнал. 2023. №2 С.25-34.
7. Круль В.П. Ретроспективна географія з основами етногеографії: підручник. Чернівці : ЧНУ, 2017. 375 с.
8. Круль В.П. Теорія і методологія географічної (ретроспективний огляд до 70-80-х рр. ХХ століття): навч посібник. Чернівці: Чернівецький нац. у-т ім. Юрія Федьковича, 2018. 344с.
9. Влах М. Історія географії: навч. посібник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2018. 338 с.
10. Джаман В.О., Джаман Я.В. Географія міграцій населення України : наслідки російської агресії. Укр.геогр.журнал. 2024. № 1. С.40-48.

Критерії оцінювання

За програмою вступник до аспірантури складає іспит, який передбачає відповідь на чотири запитання, кожне з яких оцінюється в 25 балів:

25-21 бал - якщо абітурієнт надав повну, вичерпну відповідь на питання, добре володіє матеріалом, здатен самостійно встановити причинно-наслідкові зв'язки та навести конкретні приклади;

20-16 балів – якщо абітурієнт правильно розкрив суть питання, проте допустив незначних помилок чи неточностей;

15-11 балів – якщо абітурієнт володіє матеріалом та фаховою термінологією на достатньому рівні, проте допустив помилки та неточності,;

10-6 балів – якщо абітурієнт частково розкрив зміст питання, допустив суттєві помилки; недостатньо володіє фаховою термінологією;

5-0 балів – якщо абітурієнт недостатньо розкрив зміст питання, допустив суттєві помилки; слабо володіє фаховою термінологією.

Підсумкова оцінка визначається шляхом суми оцінок, отриманих в результаті відповідей, та додаванням до неї 100-та балів.

Вступник своєю відповіддю повинен засвідчити високий рівень методологічних і теоретичних знань про:

- земну оболонку як єдиний і цілісний об'єкт географічної науки;
- галузеву диференціацію географічних наук та формування двох гілок вітчизняної географії – природничої та суспільної географії;
- цілісність земної оболонки з усіма її компонентами;
- галузево-компонентні та комплексні географічні напрями досліджень;
- зміст і функції ландшафтної оболонки Землі і довкілля як вихідних фундаментальних категорій сучасної географічної науки.

Критерії оцінювання	Кількість балів за 200-бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою
Відповідь на питання повна, правильна, логічно та послідовно розкрита сутність кожного питання, при цьому виявлені глибокі знання фахової наукової вітчизняної та зарубіжної літератури, повно і правильно розкриті сутності наукових термінів, понять, наукових категорій та концепцій, абітурієнт дає комплексну оцінку досліджуваного явища чи процесу, правильно розуміє та встановлює причинно-наслідкові зв'язки.	175-200 балів	Зараховано
Абітурієнт добре володіє матеріалом, аналізує та наводить конкретні приклади, допускає окремі похибки і неточності, які здатен самостійно виправити. Вступник допускає незначних методичних помилок, неточностей при користуванні професійною термінологією. При цьому у процесі відповідей на поставлені питання вступником не розкриваються	150-174 бали	

<p>загальногеографічні концепції та парадигми сучасної географії, зокрема такі, як: взаємодії суспільства і природи; концепція середовищезнавства; сталого (збалансованого) розвитку; геоінформаційна парадигма; структурної перебудови світового господарства.</p>		
<p>Абітурієнт володіє матеріалом на рівні, вищому за початковий; частково розкрив зміст теоретичних питань, допустився методичних помилок та неточностей. Абітурієнт недостатньо володіє професійною термінологією, виявляє достатньо слабкі картографічні знання - «альфи і омеги географії»: методів і засобів складання окремих карт, серій карт, атласів; принципів картографічного моделювання, картографічних знакових систем; використання картографічних ¹ творів у галузях національного господарства</p>	125-149 балів	Не зараховано
<p>Абітурієнт не розкрив зміст теоретичних і методичних питань, слабо володіє професійною термінологією, не може викласти матеріал у логічній послідовності, не може сформулювати сутність об'єкту та предметної області географії.</p>	100-124 бали	